

Sakprosa

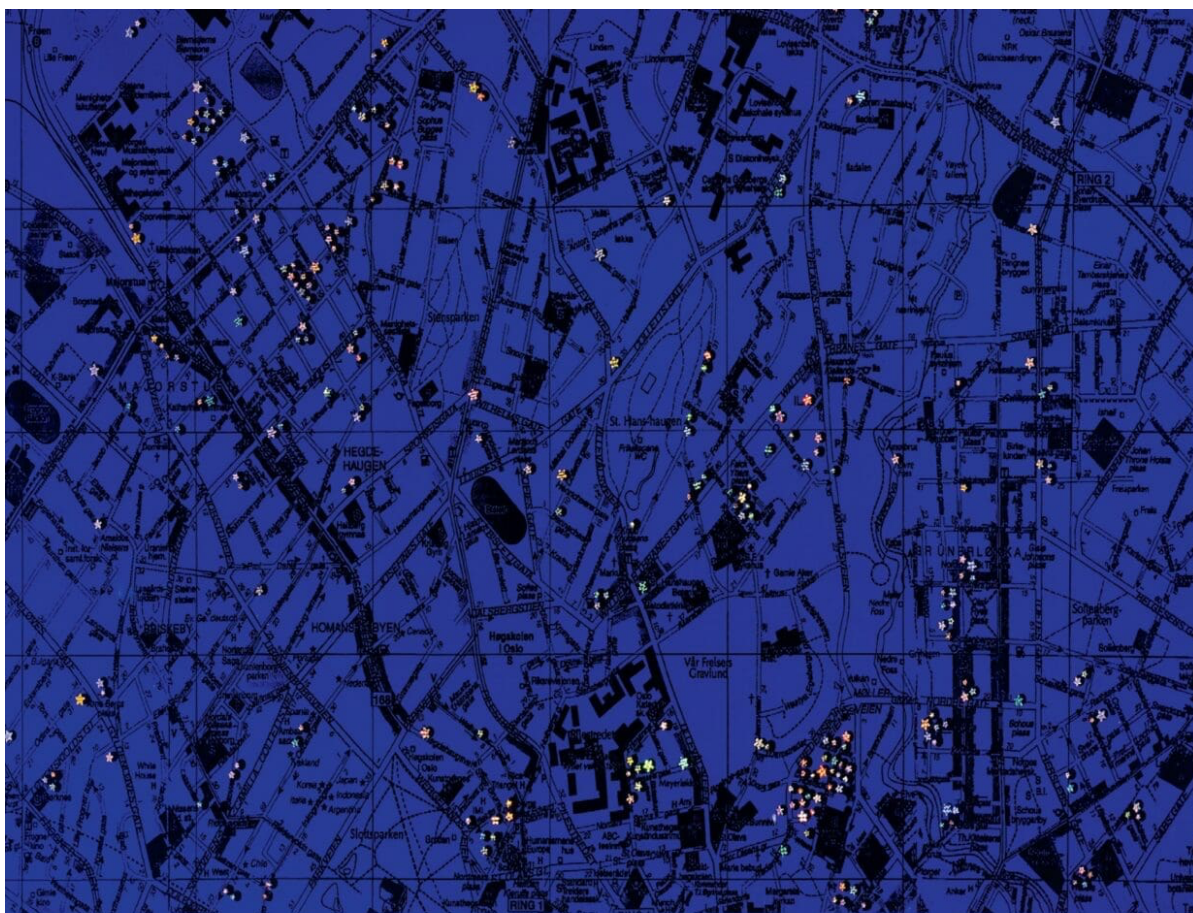
Hatets historie

En omfangsrik bok med verdifulle bidrag til forståelsen av norsk antisemittisme.

Tore Linné Eriksen [22. mars](#), Klassekampen

Antisemittisme i Norge: En liten gutt betrakter ødeleggelsen av et butikklokale i Oslo høsten 1940. Foto: NTB

VIBEKE MOE BJØRNBEKK, ØIVIND KOPPERUD OG KJETIL
BRAUT SIMONSEN [RED.]

Antisemittismens lange linjer

Jødefiendtlighet i norsk fortid og samtid

sap SCANDINAVIAN
ACADEMIC
PRESS

Vibeke Moe-Bjørnbekk, Øivind Kopperud og Kjetil Braut Simonsen (red.)

Antisemittismens lange linjer. Jødefiendtlighet i norsk fortid og samtid

SAP/Forente Forlag 2025, 492 sider

Forskning på antisemittisme og jødefiendtlighet har i de siste åra blitt beriket med ei rekke avhandlinger, bøker og debatter. Det handler ikke bare om okkupasjonstida, men et mangfold av temaer over et langt tidsspenn fra «jødeparagrafen» i 1814 til meningsmålinger i fjor.

Artikkelsamlinga «Antisemittismens lange linjer» gir oss både oversikt og dypdykk, der tungtveiende studier blir presentert i en kort og tilgjengelig form. Av gode grunner er boka tilegnet historiker Christhard Hoffmann, en inspirator på feltet i flere tiår.

Flere av de 14 bidragene byr på overraskelser, slik som gjennomgang av fordomsfulle norske «vittighetsblader» (1880-1925) og en etisk kritikk av relanseringa av Jonas Fjelds antisemittiske krimklassikere. Irene Levin bidrar med en opplysende «mikrohistorie» basert på byråkratisk og politisk behandling av hennes fire besteforeldres søknader om statsborgerskap, og Kjetil Braut Simonsen sammenfatter sine mange undersøkelser av konspirasjonsteorier i regi av Nasjonal Samling.

Den siste tredelen er viet våre dager, der opinionsundersøkelser fra HL-senteret (Senter for studier av Holocaust og Livssynsminoriteter) står i sentrum. Her er konklusjonen at det fortsatt finnes direkte og indirekte antisemittisme, sjøl om det kunne vært bedre løfta fram at deres definisjoner, spørsmål og tolkninger har vært utsatt for kritikk. Men det er likevel all grunn til å ta funnene på alvor, og for dem som rammes, er det ingen trøst at andelen som uttrykker fiendtlige holdninger overfor

muslimer er flere ganger høyere. Det er interessant at forekomsten av det HL-senteret registrerer som antisemittisme sank klart mellom 2011 og 2022, det vil si på samme tid som kritikken av Israels okkupasjonspolitikken økte her hjemme. En hastig undersøkelse på de samme premisser i fjor, peker mot en beskjeden økning istedenfor videre nedgang.

Det er kanskje ikke så vanlig å anbefale lesere å starte med et av de siste kapitlene, men det er det all grunn til å gjøre når det utvider perspektivet, innrammer andre deler av boka og stiller spørsmål ikke alle setter pris på. Det er nettopp dette som gjøres av Cora Alexa Døving, forsker ved HL-senteret. Når hun argumenterer overbevisende for å analysere antisemittisme som en del av et mer allment gruppehat og brudd på menneskerettighetene, er det ikke minst i lys av vår tids tiltakende islamofobi.

Her kan hun trekke på HL-senterets egne undersøkelser som viser at jøder og muslimer har mange felles opplevelser som minoriteter, deriblant rasistiske og konspiratoriske forestillinger om at de utgjør trusler mot «nasjonen». I tillegg til det som er unikt og tidsbestemt, er det altså tale om grunnlag for felles forskning, motstrategier og minneskultur. (Hvordan blei FN-dagen mot islamofobi markert her hjemme 15. mars?).

Er det lov å ønske seg mer i ei bok på nærmere 500 sider? Ja, kanskje kunne det ha vært diskutert hva det betyr at Norge – i motsetning til flere andre land – ikke tar inn i lovverket den propagandistiske definisjonen av antisemittisme fra The International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). Det er ikke uviktig, ettersom den brukes for å innskrenke akademisk frihet og ytringsrommet for kritikk av staten Israels okkupasjon og det mange mener er et apartheidsystem og et folkemord.

I ei bok med «lange linjer» som ambisiøs tittel, er det også rart at ikke de mange studiene av høyreorientert antisemittisme og konspirasjoner om «jødebolsjevisme» i norsk politikk i mellomkrigstida er representert. Derimot får vi et eget kapittel om langt mindre forekomster i arbeiderbevegelsen, der definisjoner etter mitt syn tøyes inn i det meningsløse i jakten på funn.

Enda mer påfallende er fraværet av drøfting av ulike former for antisemittisme innafor Den norske kirke. Som en av redaktørene, Øivind Kopperud, har vist i andre sammenhenger, var dette virkelig ei lang linje. Heldigvis fikk vi i fjor ei grundig, historisk, teologisk og sjølransakende gjennomgang i en stor undersøkelse utført for Kirkemøtet. Her er det også viet mye plass til internasjonalt konkurrerende definisjoner og grenseoppgang mellom antisemittisme og høyst legitim Israel-kritikk. Det er altså rom for enda flere bidrag.